

خلیج فارس زیست اجتماعی و مدرسه

میزگرد دانش آموزان دختر
دبیرستان‌های بوشهر
گفت و گو: محمود اردوخانی
تنظیم: منیره همدانی

اشاره

دانش آموزان دختر دبیرستانهای استان بوشهر پر از تحرک و پویایی اجتماعی‌اند. دغدغه‌های آنها در خصوص درس و مدرسه و میهن و خلیج فارس واقعاً ستودنی است. به بوشهر سفر کردیم و پای صحبت‌هایشان نشستیم. دغدغه‌هایشان را صریح و بی‌پرده می‌گفتند اما در عین حال همان حجب و حیای بوشهری را، با احترام خاصی بکار می‌گرفتند. شما نیز با ما همراه شوید.

○ خانم طاهره پور حمزه، شما یک محیط زیست اجتماعی سالم را چه نوع محیطی می‌دانید؟

پور حمزه: مطلوب بودن روابط مردم با هم خیلی اهمیت دارد. مثلاً این اصلاً خوب نیست که چیزی را جلوی رویت بگویند، بعد پشت سرت یک رفتار و صحبت‌های دیگری داشته باشند. اگر مردم همان چیزی را که در ذهنشان هست انجام بدهند، به نظر من محیط زیست اجتماعی ما سالم خواهد شد.

○ خانم زهرا عابدی، شما فکر می‌کنید محیط زیست سالم اجتماعی چه ویژگی‌هایی باید داشته باشد؟

عابدی: به نظر من، ما نباید تنها به خودمان فکر کنیم، باید به دیگران هم فکر کنیم. مثلاً نباید هر کاری که دوست داریم در جامعه انجام دهیم، چون ممکن است مشکلی پیش بیاید. در مجموع باید حقوق دیگران را رعایت کنیم.

○ خانم قاسمی شما بگویید.

قاسمی: ما که در جامعه کنار هم زندگی می‌کنیم، هر کدام ایده‌آلهایی داریم که می‌کشیم به آن‌ها برسیم. مثلاً من دوست دارم تحصیلاتم را ادامه بدهم. از طرف دیگر، چرا من آدم‌هایی را که دور و برم هستند، دوست دارم؟ برای این که آن‌ها به من کمک می‌کنند، نیازهایم را برطرف کنم. یعنی اگر آدم‌ها اطراف من نباشند، من نمی‌توانم نیازهایم را برطرف کنم. پس من باید سعی کنم، در حین این که دارم نیازهای خودم را برطرف می‌کنم و به ایده‌آل‌های خودم می‌رسم، حقوق آن‌ها را هم رعایت کنم. من با آن‌ها همراهی کنم تا آن موقع که بهشان نیاز دارم، آن‌ها هم همراه من باشند.

○ منظور تان رعایت حقوق شهروندی و رعایت حقوق انسان هاست. خانم پور حمزه، شما فکر می‌کنید برای رعایت حقوق دیگر شهروندان، محیط اجتماعی چه شاخصه‌ها و چه ویژگی‌هایی را باید به صورت پایه‌ای در خود داشته باشد؟ از کجا باید شروع شود؟

پور حمزه: خوب ببینید، اگر هر فردی در اجتماع انتظار احترام داشته باشد و بخواهد به او احترام بگذارند، خودش هم باید به دیگران احترام بگذارد. البته به نظر من آموزش این موضوع در خانواده خیلی مهم است. اگر کلاً اعضای خانواده حقوق هم را رعایت کنند، بچه‌ها یاد می‌گیرند که فردا در جامعه بزرگ‌تر هم حقوق بقیه را رعایت کنند. وقتی همه افراد حقوق یکدیگر را رعایت کنند، جامعه خیلی خوبی خواهیم داشت.

○ نقش آموزش و پرورش در این میان چه می‌تواند باشد؟

پور حمزه: نقش آموزش و پرورش هم خیلی مهم است. حتی گاه مهم‌تر از نقش خانواده‌هاست. یکی از دلایلی که شاید الان روابط اجتماعی سالم کمتر در دنیا دیده می‌شود، سالم نبودن آموزش و پرورش است. اگر دانش‌آموز در مدرسه حقوق دبیر را رعایت کند و دبیر هم حقوق او را رعایت کند، خوب دانش‌آموز یاد می‌گیرد که در جامعه حقوق دیگران را رعایت کند.

○ خانم زهرا عابدی نظر شما در مورد روابط دبیر و دانش‌آموز چیست؟

عابدی: دانش‌آموز دبیر را الگوی خود قرار می‌دهد و دبیر هر کاری کند او هم یاد می‌گیرد. به خاطر همین است که باید رابطه صمیمانه با هم داشته باشند. اگر دانش‌آموز دبیرش را دوست داشته باشد، این علاقه باعث می‌شود که به درسش با دقت گوش بدهد و از او خیلی تأثیر می‌گیرد. اساساً هر چه اخلاق تضعیف شود قانونگذاری و تعیین محدودیت و خط‌کشی بیش‌تر می‌شود که آن هم به علت سختی و سخت‌گیری شاید به‌درستی رعایت نشود!

○ نظر شما چیست خانم قاسمی؟

قاسمی: خوب در واقع ما در خانواده بزرگ می‌شویم. اخلاق در خانواده بنا می‌شود خانواده باعث می‌شود چیزهایی برایمان ارزشمند شود و باید‌ها و نباید‌هایی را به ما یاد می‌دهد. این آمادگی باعث می‌شود که وقتی وارد جامعه می‌شویم، بلد باشیم که چه‌طور رفتار

اگر اعضای خانواده حقوق هم را رعایت کنند، بچه‌ها یاد می‌گیرند که فردا در جامعه بزرگ‌تر هم حقوق بقیه را رعایت کنند. وقتی همه افراد حقوق یکدیگر را رعایت کنند، جامعه خیلی خوبی خواهیم داشت

درسی، یک سلسله مطالب قطعی به دانش‌آموز تزیق کرده و باعث شده است دانش‌آموز بیشتر متنفر شود. در حالی که همین آموزش و پرورش می‌تواند نقش خیلی مهمی را ایفا کند. به نظر من، در هر زمینه‌ای مهم‌ترین نهاد در جامعه آموزش و پرورش است.

آموزش و پرورش حداقل می‌تواند همان کارهایی را که استان‌های دیگر انجام داده‌اند و باعث پیشرفتشان شده است، انجام دهد. مثالی بزنم. ما ۳۱ استان داریم. سال گذشته ۳۰ استان امتحانات نیم‌سال اولشان را تعطیل کردند، فقط استان بوشهر تعطیل نبود. نیم‌سال اول نمره‌های دانش‌آموزان عالی بود، اما نیم‌سال دوم همه افت شدیدی داشتند، چون بین دو نیم‌سال هیچ وقفه‌ای نبود. نکته دیگر این که در سایر جاها، وقتی زنگ کلاس است، کسی نمی‌رود مزاحم کلاس شود. ولی ما سر کلاس نشستیم، یکی می‌آید کلاس را متر می‌کند، یا مستخدم می‌آید کار دیگری دارد.

قاسمی: به نظر من، اگر بگوییم آموزش و پرورش برایمان کاری نکرده، واقعاً بی‌انصافی است. من دانش‌آموزم که این‌جا نشسته‌ام و درس می‌خوانم، از مشکلاتی که آن بالا هست خبری ندارم. اگر بخواهم مثلاً دوطرفه نگاه کنم، می‌بینم که در بعضی چیزها کم و کاستی داریم، ولی نمی‌دانم جاهای دیگر هم این کم و کاستی‌ها وجود دارند یا نه.

امتحانات در نوبت اول امسال خیلی برای دانش‌آموزان بد شد، ولی در این مورد هم بدون اطلاع از مسائل نمی‌توانیم قضاوت کنیم. البته این که شما می‌گویید از یک نگاه درست است، اما از یک زاویه دیگر، ما نباید ببینیم که آموزش و پرورش چه مشکلاتی دارد. آموزش و پرورش موظف است بهترین برنامه‌ها و بهترین امکانات، تجهیزات و نیروی انسانی را به کار بگیرد. پس ما نباید این دغدغه را داشته باشیم که آموزش و پرورش دارد یا ندارد. آموزش و پرورش باید توان داشته باشد و حتماً در جامعه ما این توان را دارد. چون ما از گذشته دارای تمدنی بزرگ و فرهنگی غنی هستیم و

کنیم. آموزش و پرورش هم نقش مکمل دارد. اگر آموزش و پرورش نباشد، وظیفه خانواده ناقص می‌ماند. دبیر، مدیر مدرسه یا کسانی که در مدرسه هستند و با دانش‌آموزان سروکار دارند، می‌توانند با رفتارشان برای ایشان الگوهای اخلاقی باشند و به آن‌ها کمک کنند. خانم عابدی، به نظر شما بین محیط اجتماعی با محیط طبیعی چه نوع رابطه‌ای وجود دارد؟

عابدی: وقتی که محیط طبیعی خوب باشد، روی روحیه ما تأثیر مثبت دارد. سبب می‌شود رفتارهای انسان‌ها بهتر شود. البته وقتی محیط طبیعی واجد زیبایی‌ها نیست. وقتی در محیط اجتماعی با افراد بی‌بندوبار روبرو می‌شوی و برخورد می‌کنی، در روحیه‌ات تأثیر منفی دارد.

ببخشید، من نظر دختر خانم‌های جامعه بوشهر را می‌خواهم. می‌خواهم ببینم آیا خواهران و دختران ما در شهر بوشهر از وضعیت زیست اجتماعی و طبیعی‌شان راضی هستند؟ آن را مثبت می‌بینند یا منفی؟

پور حمزه: نه زیست اجتماعی را مثبت می‌بینند نه زیست طبیعی را. استان بوشهر از لحاظ طبیعت چندان غنی نیست که دل‌مان را به آن خوش کنیم. زیست اجتماعی هم در بوشهر این‌طور است که ما دختران را دست‌کم می‌گیرند و هنوز خیلی‌ها هستند که به اصطلاح قدیمی‌ها، دخترها را ضعیف به حساب می‌آورند. البته در کل دنیا روی زنان درست حساب نمی‌کنند، ولی خب این در بوشهر خیلی بیشتر است. به خاطر همین نگاه مردم به دخترها فرق می‌کند.

شکل‌گیری در نگاه و این فرهنگ، آموزش و پرورش چه نقشی داشته است؟

پور حمزه: آموزش و پرورش باید با توجه به این که ما مسلمان هستیم، نگاه واقعی اسلام را به مردان و زنانمان یاد بدهد و بگوید زنان چه نقش مهمی می‌توانند در جامعه داشته باشند. متأسفانه آموزش و پرورش تاکنون این کار را نکرده است. فقط در قالب کتاب‌های

بهترین جنبه نوروژ همان باهم بودن است. آن چه که در فرهنگ و جامعه ما وجود دارد و در جوامع غربی وجود ندارد، همین با هم بودن هاست که سبب می شود کینه ها را کنار بگذاریم و همگی به سراغ افراد خانواده و بزرگ ترها برویم

خدا و با دعای مخصوصمان آغاز می کنیم. این خیلی خوب است که سال جدید را با دعا آغاز کنیم. بهترین جنبه اش همین است.

○ خانم پور حمزه، روابط بین دانش آموزان چگونه است؟

پور حمزه: ارتباطشان خوب است. البته رقابتی که بین دانش آموزان وجود دارد، به خصوص دانش آموزان درس خوان، خیلی سالم است چون برای درس و آینده است.

قاسمی: بین دانش آموزان هم رقابت هست و هم نوعی رابطه عاطفی. خیلی با هم راحت هستند.

○ دغدغه ها و نگرانی های خانم پور حمزه چیست؟

پور حمزه: من بیشتر به خاطر کشورم دغدغه دارم. ما با فرهنگ و تمدن، و قدمت و گذشته ای که داریم، چرا باید الان جایگه مان این جا باشد؟

○ جایگاه ما کجاست؟

پور حمزه: ما زمانی از نظر علم از اروپایی ها جلوتر بودیم. هنگام جنگ های صلیبی، ما مسلمان ها کاغذ داشتیم، ولی اروپایی ها نمی دانستند کاغذ چیست. آن ها فرهنگ ما مسلمان ها را بردند و الان در کشورهای اروپایی خیلی از قوانین اسلام به طور غیرمستقیم دارد پیاده می شود، ولی در جامعه خودمان پیاده نمی شود. باید این قوانین را در کشورمان پیاده کنیم تا کشور به جایی برسد که آرزوی مردم جهان باشد. ما باید یک کشور صنعتی داشته باشیم و از لحاظ علم به درجات بالا برسیم.

بزرگ ترین دغدغه من این است که مردم و مسئولان باید دست به دست هم بدهند و این کارها را به انجام برسانند. این مردم هستند که مسئولان را انتخاب می کنند. اگر مردم سالمی داشته باشیم، خوب مسئولانمان هم سالم خواهند بود. وقتی که ما می بینیم مسئولی

تحصیل کرده های زیادی داریم. به علاوه جامعه مدیریت خوبی دارد. اگر مشکلاتی وجود دارد، نباید دغدغه شما باشد، باید دغدغه خود مسئولان آموزش و پرورش باشد.

من می خواهم از شما آخرین سؤالم را بپرسم که در مورد عید نوروژ است. عید نوروژ را همه دوست دارید و خیلی ویژه به آن می پردازید؛ هم به خاطر تعطیلاتش، هم به خاطر خریدها، و هم دید و بازدیدها. می خواستم بپرسم مراسم شما در استان بوشهر برای نوروژ چیست و چه آداب و رسومی دارید که شاخص است و روی روابط اجتماعی تأثیر می گذارد. خانم قاسمی بفرمایید تا دوستان فکر کنند.

قاسمی: قشنگ ترین جنبه اش لحظه تحویل سال است که ممکن است هر ساعتی باشد. سفرهای می اندازیم که پر از چیزهایی است که به عنوان نماد قبولشان داریم. دور هم جمع می شویم، همدیگر را می بینیم، به هم توجه می کنیم و به هم تبریک می گوئیم. این کنار هم بودن به نظر من خیلی قشنگ است. دید و بازدیدها و تعطیلی ها هم که جای خود دارد.

عابدی: خب در ایام نوروژ تجدیدخاطره می شود. دانش آموز از تعطیلی خوشش می آید و بعد هم دید و بازدیدهایی که در خانواده انجام می شود، لذت بخش است. به این ترتیب، روابط خیلی صمیمانه تر می شوند. به نظر من نوروژ خیلی خوب است.

پور حمزه: همان طور که خانم قاسمی گفتند، بهترین جنبه نوروژ همان باهم بودن است. آن چه که در فرهنگ و جامعه ما وجود دارد و در جوامع غربی وجود ندارد، همین با هم بودن هاست که سبب می شود کینه ها را کنار بگذاریم و همگی به سراغ افراد خانواده و بزرگ ترها برویم. بالاترین جنبه اش این است که سال نو را با نام و یاد

اگر بخواهیم در زندگی پیشرفت کنیم، باید علم خود را در مورد مسائل دوروبرمان بیشتر کنیم. هر قدر زمان می‌گذرد، مسئولیت ما بیشتر می‌شود. ما باید مسائل زمانمان را بلد باشیم

قاسمی: آموزش و پرورش می‌تواند به ما کمک کند. یعنی یاور و کمک‌حال دانش‌آموز است.

من آموزش و پرورش را دوست دارم، اما همیشه به این موضوع فکر می‌کنم که آیا در مورد من و هم‌کلاسی‌هایم عدالت آموزشی رعایت می‌شود یا نه.

پور حمزه: به نظر من آموزش و پرورش نباید دانش‌آموزها را فقط برای درس خواندن پرورش دهد، بلکه باید آن‌ها را برای آدم‌شدن پرورش بدهد. نباید فقط یک‌سلسله درس را به دانش‌آموزان تزریق کنیم و از آن‌ها امتحان بگیریم. هر کسی هم ۲۰ شد، بگوییم آفرین چه بچه خوبی هستی! بیاییم ارزش‌های اخلاقی را ملاک قرار دهیم. آموزش و پرورش می‌تواند این کار را انجام دهد. متأسفانه به این موارد توجه ندارد.

ببینید، ما الان کتابی داریم به نام «دین و زندگی» که ما را به زندگی امیدوار نمی‌کند. این کتاب مطالب و کارهایی دارد که فکر نمی‌کنم دانستنش اهمیت داشته باشد. ما فقط مطالب و پیام‌ها و آیه‌ها را حفظ می‌کنیم و امتحان می‌دهیم که تأثیری روی زندگی و رفتار ما ندارد. در حالی که باید ما را به عمل وا دارد.

ما هنوز درست سنت پیامبر خودمان را نمی‌دانیم، قلمرو رسالتش را بدانییم که چه کار کنیم؟! به نظر من در درس‌های کتاب، موضوع‌هایی مثل ازدواج را می‌توان مطرح کرد که برای دانش‌آموزان مفیدند و تأثیر خوبی خواهند داشت. یعنی موضوع‌های درس‌های کتاب باید موضوع‌های امروز جامعه و دغدغه واقعی دانش‌آموز باشند. یعنی سنت عملی خانواده را از اسلام برایمان نقل کند.

به یاد دارم که در دوره راهنمایی تحصیلی، کتاب دینی‌مان بخشی داشت به نام احکام که همه بچه‌ها آن را دوست داشتند، چون

نادرست رفتار می‌کند، باید با او برخورد بکنیم. در کل این که مردم و مسئولان باید تلاش کنند ایران برسد به جایی که الان آمریکا، ژاپن و کشورهای غربی مثل انگلیس هستند؛ البته از لحاظ مثبتشان را می‌گویم. کلاً آرزو دارم اسلام در دنیا پیشرفت کند و به جایی برسیم که مسلمان نخواهد مطابق میل مسیحی رفتار کند، بلکه مسیحی خواهد مطابق میل مسلمان رفتار کند.

○ **متشکر م. دغدغه‌های شما خانم عابدی چیست؟**

عابدی: فعلاً درسم هست و باید بکوشم که به هدف‌هایم برسم. این بیشترین دغدغه من است.

○ **اهدافتان چیست؟**

عابدی: در آینده اگر خدا بخواهد، دکتر بشوم و در دانشگاه خوبی درس بخوانم. البته فقط دانشگاه‌های تهران که نه، هر دانشگاهی که خوب باشد.

○ **خب ان شاء الله که موفق باشید. دوستان دیگر بفرمایند.**

پور حمزه: دغدغه دیگری که من دارم، مربوط به شغل است. از لحاظ شغلی برای آینده من هیچ تضمینی وجود ندارد. در صورتی که من این همه سال درس خوانده‌ام، زحمت کشیده‌ام و به خودم سختی داده‌ام تا در آینده کار کنم و برای مملکت مفید باشم. وقتی کاری نباشد که انجام بدهم، وقتی میدان ندهند، خب قطعاً من از الان دچار نگرانی می‌شوم.

قاسمی: دغدغه‌های من هم به درسم مربوط می‌شوند. من به‌عنوان دانش‌آموز مسئولیت سنگینی دارم. نمی‌دانم آیا می‌توانم مسئولیت‌ها را به خوبی انجام دهم یا نه. آموزش چه می‌شود؟ به آن چه که دوست دارم می‌رسد یا نه؟

○ **نقش آموزش و پرورش در حل و فصل دغدغه‌های شما چیست؟**

بوده، کجا بوده، چه نوع سطح فکری داشته و از چه جایگاه علمی برخوردار بوده است. آیا فکر نمی‌کنید این پیش‌زمینه‌ها یا مقدمات برای همهٔ دروس لازم است؟ به خصوص برای کتاب دین و زندگی که ما باید بدانیم رسالت پیامبران چه بوده و چه گذشته‌ای داشته است. پورحمزه: قبل از این که ایشان جواب بدهند، من نکته‌ای بگویم. ببینید، از گذشتهٔ پیامبران هیچ مطلبی در کتابمان نیامده است. نمی‌دانیم قبل از بعثت چه کار می‌کردند. یعنی از زندگی نامهٔ پیامبران هیچ مطلبی نیامده است، مطالبی داریم که اهمیت چندانی ندارند. ما باید زندگی نامهٔ ایشان را بخوانیم تا رفتارهای عملی آن‌ها را بشناسیم و سرمشق قرار دهیم.

عابدی: به نظر من هم پیش‌زمینه‌ای لازم است، چون وقتی به موضوعی برمی‌خوریم، کنجکاو می‌شویم. انسان هم که ذهنش خیلی خلاق است، دوست دارد بفهمد که قبلاً چه‌طوری بوده که چیزی به‌وجود آمده است.

کلاً ما دانش‌آموزان دوست داریم مطالب را بفهمیم، نه این که همه را حفظ کنیم و در امتحان عین کلمات را پس بدهیم. دوست داریم روی برگهٔ امتحان آن را که خودمان یاد گرفته‌ایم بنویسیم و پیاده کنیم.

○ واقعاً دوست دارید یاد بگیرید؟

عابدی: بله واقعاً دوست داریم.

○ فقط زیست‌شناسی، ریاضی یا فیزیک را دوست دارید، یا علوم اجتماعی را هم دوست دارید؟

پورحمزه: ما علوم اجتماعی و تاریخ را هم دوست داریم، ولی در حدی که بفهمیم نه این که مطالب را حفظ کنیم. من خودم به تاریخ خیلی علاقه دارم و به عنوان تفریح می‌نشینم و تاریخ را روخوانی می‌کنم، ولی هیچ‌وقت مطالبش را حفظ نمی‌کنم. چون می‌بینیم فایده‌ای ندارد.

○ ان‌شاءالله که موفق باشید و در زندگی به چیزهای خوبی که می‌خواهید برسید و به جامعهٔ خودتان هم کمک کنید.

می‌گفتند موضوعی است که ما در زندگی روزانه با آن سروکار داریم. ولی بعضی درس‌های این کتاب خیلی سخت بودند.

امام خمینی (ره) و ائمه سخنانی برای یک جمعیت خاص گفته‌اند. همین سخن‌ها را برای ما در کتاب آورده‌اند و می‌گویند این‌ها را حتماً باید حفظ کنید. صد در صد در امتحان و کنکور می‌آید و سخت‌ترین سؤال‌ها از آن‌هاست. چرا باید این‌طور باشد؟ به نظر من توجه به این موضوع‌ها خیلی مهم است.

قاسمی: ایشان که هم‌چنین چیزی گفتند خوب آدم یک چیزهایی است ما به قول خودمان شما می‌گویید که ما حتی اسم پیامبران را هم درست نمی‌دانیم. به نظر من، اگر ما اسم پیامبران را ندانیم و ندانیم گذشته‌مان چه بوده است، نمی‌توانیم آینده‌مان را بسازیم. یعنی تاریخ اسلام و پیامبر (ص) به‌طور دقیق و عینی و ملموس برایمان گفته شود. آدم باید با استفاده از گذشته‌اش و با آگاهی از این‌که چه اتفاقی افتاده است، آیندهٔ خودش را پیش‌بینی کند.

از طرف دیگر، اگر چه بعضی درس‌های کتاب سخت هستند، ولی اگر بخواهیم در جامعه زندگی خوبی داشته باشیم، باید از نظر سیاسی، اجتماعی و اقتصادی رشد کنیم. اگر بخواهیم در زندگی پیشرفت کنیم، باید علم خود را در مورد مسائل دوروبرمان بیشتر کنیم. هر قدر زمان می‌گذرد، مسئولیت ما بیشتر می‌شود. ما باید مسائل زمانمان را بلد باشیم.

آموزش و پرورش هم به نظر من مسئولیت سنگینی دارد. بعضی از مدرسه‌ها سخت‌گیری می‌کنند و بعضی از مدرسه‌ها سخت‌گیری نمی‌کنند. مدرسه باید کاری کند که سطح علمی کلاس بالا برود. در این صورت، دانش‌آموز ضعیف مجبور می‌شود خودش را بالا بکشد.

○ متشکرم. خانم عابدی با توجه به نظرات خانم پورحمزه و قاسمی نظر شما چیست. ما برای آشنایی با مسائل درسی، چه دین و زندگی، چه زیست‌شناسی، فیزیک یا ریاضی، به پیش‌زمینه و مقدمه‌ای نیاز داریم که بدانیم دانشمندی که این فرمول ریاضی را داده، کی